

ט"ו סיוון ה'תשפ"ו | 31 במאי 2026

לכבוד:
חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט
יו"ר הועדה, ח"כ שמחה רוטמן

הנידון: נייר עמדה - הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון – הגבלת משך זמן החקירה המשטרתית וטיפול התביעה בתיק החקירה עד להגשת כתב אישום), התשפ"ה-2024

רקע

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון – הגבלת משך זמן החקירה המשטרתית וטיפול התביעה בתיק החקירה עד להגשת כתב אישום), התשפ"ה-2024, מבקשת לקבוע מסגרות זמן ברורות לחקירות משטרתיות ולהחלטות תביעה.

מדובר בהצעת חוק חשובה, מאוזנת ונדרשת, אשר מתקנת כשל עמוק ומתמשך במערכת אכיפת החוק בישראל: היכולת של המדינה להחזיק אדם במשך שנים ארוכות תחת חקירה או תחת איום בהעמדה לדין, מבלי לקבל החלטה סופית בעניינו.

מנקודת מבט ליברלית-קלאסית ושמרנית, זהו מהלך חיוני לחיזוק חירות הפרט, לריסון כוחן של רשויות האכיפה ולשיפור אמון הציבור במערכת המשפט.

הצורך בהגבלת משך החקירה

חקירה פלילית היא אחד הכלים הפולשניים והחזקים ביותר שבידי המדינה. גם כאשר אדם אינו נעצר ואינו מועמד לדין, עצם קיומה של חקירה ממושכת גורם לעיתים לנזק עצום:

- פגיעה בשם הטוב;
- פגיעה בפרנסה;
- פגיעה בחיים האישיים והמשפחתיים;
- פגיעה באמון הציבור;
- ולעיתים גם "עונש ללא משפט".

בפועל, בישראל התפתחה לאורך השנים מציאות שבה חקירות ותיקי תביעה נמשכים לעיתים שנים רבות. מצב זה פוגע בעקרונות יסוד של שיטת המשפט:

- חזקת החפות;
- ודאות משפטית;
- הזכות להליך הוגן.

מדינה דמוקרטית אינה יכולה להפעיל כוח חקירתי בלתי מוגבל בזמן. כאשר אין מגבלות זמן אפקטיביות, עצם ההליך הופך לעונש. לכן, עצם קביעת מסגרת זמנים ברורה בחוק היא מהלך נכון, מוסרי ומתבקש מבחינה דמוקרטית.

במדינת ישראל אנו עדים בשנים האחרונות לשימוש גובר בחקירות משטרתיות ככלי בעל השפעה פוליטית ישירה, ובפרט ככלי לסיכול מינויים פוליטיים וציבוריים. גם כאשר אין בסופו של דבר כתב אישום, עצם פתיחתה של חקירה או קיומה לאורך זמן מספיקה פעמים רבות כדי למנוע מינוי, להביא להקפאתו או להביא למינוי שפחות מקובל על הציבור אבל יותר מקובל על גורמי החקירה והתביעה.

מאחר שמינויים הם נשמת אפה של הדמוקרטיה הייצוגית (אלכסנדר המילטון ב־פדרליסט 76 הדגיש שכוח המינוי הוא אחד הכלים המרכזיים של הרשות המבצעת לממש מדיניות. (הפגיעה ביכולת הדרג הנבחר למנות בעלי תפקידים באמצעות פתיחה בחקירה פלילית היא פגיעה קשה בליבת ההליך הדמוקרטי עצמו. כאשר רשויות אכיפה מחזיקות בפועל בכוח לעכב או לסכל מינויים באמצעות עצם ניהול החקירה, גם ללא הכרעה שיפוטית, נוצר כרסום מסוכן בעיקרון של הכרעת הבוחר ושל אחריות הדרג הנבחר לניהול המדינה.

מצב שבו חקירה ממושכת הופכת לכלי בעל השפעה פוליטית כה משמעותית יוצר פגיעה עמוקה באמון הציבור, מערער את האיזון בין רשויות השלטון ועלול להוביל לכך שההליך החקירתי עצמו יהפוך למנגנון של השפעה פוליטית בפועל. זוהי תוצאה קשה הפוגעת פגיעה מהותית בדמוקרטיה הישראלית.

מצב זה מחייב את המחוקק להציב גבולות ברורים לכוח החקירתי של המדינה, במיוחד כאשר מדובר באנשי ציבור ובבעלי תפקידים בכירים.

יתרונות מרכזיים של הצעת החוק

1. ריסון כוח המדינה

הצעת החוק מחזקת עיקרון יסוד במשטר חופשי: למדינה יש כוח רב – ולכן יש להגביל אותו. חקירה פלילית אינה יכולה להימשך ללא סוף רק בשל חוסר יעילות, עומס מערכתי או היעדר סדרי עדיפויות. המדינה נדרשת לפעול ביעילות ובזמן סביר.

2. חיזוק חזקת החפות

החוק מחזיר את נקודת האיזון הראויה בין האזרח לבין רשויות האכיפה. אדם אינו אמור לבלות שנים במעמד של "חשוד תמידי". אם למדינה יש ראיות – עליה להחליט ולהגיש כתב אישום בזמן סביר. אם אין ראיות – עליה לסגור את התיק.

3. שיפור היעילות המערכתית

מערכות ציבוריות נוטות להיגרר לסחבת כאשר אין להן מגבלות זמן ברורות. קביעת מועדים מחייבים תיצור:

- תעדוף נכון;
 - ניהול משאבים יעיל;
 - קיצור בירוקרטיה;
 - והכרעות מהירות יותר.
- כך ירוויחו גם החשודים וגם הציבור הרחב.

4. חיזוק אמון הציבור

כאשר הליכים נמשכים שנים, הציבור מאבד אמון הן במשטרה והן בפרקליטות. הצעת החוק משדרת מסר חשוב: גם רשויות האכיפה כפופות לכללים, לביקורת ולמגבלות זמן.

5. חיזוק המערכת הדמוקרטית

כאשר נבחר הציבור הנבחרים אינם יכולים למנות את המועמדים הטובים ביותר לדעתם, הדמוקרטיה הייצוגית נפגעת באופן אנוש. הצעת החוק קובעת שמערכות אכיפת החוק יהיו מוגבלים בהשפעתם על הליכי מינוי באמצעות פתיחת חקירות לתקופת זמן מוגבלת בלבד.

חלופות ושיפורים מוצעים

לצד התמיכה בהצעת החוק, ניתן לשפר אותה באמצעות מספר תיקונים שיחזקו את האפקטיביות שלה וייצרו איזון טוב יותר.

חלופה 1: מנגנון ביקורת שיפוטית במקום פסילה אוטומטית

במקום לקבוע שבית המשפט לא ידון כלל בכתב אישום שהוגש באיחור, ניתן לקבוע מנגנון של ביקורת שיפוטית.

לפי מודל זה:

- חריגה מהמועדים תיצור חזקה לטובת ביטול ההליך;
 - אך לבית המשפט תישמר סמכות לחרוג מכך במקרים חריגים ומנומקים.
 - ניתן לקבוע כי במקרה של הימשכות חקירה ממושכת מעבר לקבוע בחוק לא תפגע במינוי לתפקיד ציבורי, וחזקת החפות תעמוד למועמד.
- פתרון זה ישמור על עקרון ההגבלה על המדינה, אך ימנע תוצאה קיצונית בתיקים חריגים במיוחד.

חלופה 2: פיצוי אוטומטי לחשוד בגין חריגות קשות

במקום להסתפק רק בסנקציות דיוניות, ניתן לקבוע מנגנון פיצוי כספי אוטומטי לאדם שנפגע מחקירה שהתמשכה באופן בלתי סביר.

כך:

- יתחזק התמריץ המערכתי להתייעלות;
- והפגיעה באזרח תקבל מענה ממשי.

חלופה 3: חובת דיווח שנתית לכנסת

יש לקבוע שהמשטרה והפרקליטות יגישו אחת לשנה דו"ח פומבי לוועדת החוקה של הכנסת שיכלול:

- משך חקירות ממוצע;
 - מספר חריגות מהמועדים;
 - משך טיפול בתיקים;
 - וסיבות לעיכובים.
- פיקוח ציבורי קבוע יסייע למנוע חזרה לתרבות של סחבת.

סיכום

הצעת החוק היא צעד חשוב והכרחי לחיזוק חירות הפרט ולריסון כוחן של רשויות האכיפה. היא מבטאת תפיסה נכונה שלפיה במדינה דמוקרטית לא ניתן להחזיק אדם במשך שנים תחת חקירה ללא הכרעה.

החוק צפוי:

- לחזק את חזקת החפות;
- לשפר את יעילות מערכת האכיפה;
- להגביר את אמון הציבור;
- ולצמצם פגיעה בלתי מוצדקת באזרחים.

יחד עם זאת, ראוי לשקול מספר התאמות שיבטיחו גמישות במקרים חריגים, לצד מנגנוני פיקוח ובקרה אפקטיביים יותר.

בסופו של דבר, חברה חופשית אינה נמדדת רק ביכולתה להילחם בפשיעה – אלא גם ביכולתה להגביל את כוחה של המדינה ולהגן על אזרחיה מפני שימוש בלתי מידתי בכוח זה.

בברכה,

עו"ד טמיר שרגא, ראש צוות מחקר

על המשמעות